

dr. Milan RADIĆ

Rad Povijesnog društva otoka Krka od 1969. do 2009. godine

UDK 061.22(497.5)(210.7 Krk)"1969/2009"

Stručni članak

Stara je povijest udruživanja i nakladništva na otoku Krku. Dovoljno je navesti brašćine (bratovštine) stare više stoljeća te na stotine misala, brevijara i drugih crkvenih djela koja su nastala na samom otoku, kao i brojne zapise notara, utoliko dragocjene što su pisani hrvatskim jezikom i glagoljicom. Tako je otok Krk glavno izvorište najvažnije hrvatske nacionalne kulturne baštine – glagoljaške, pa je i senjski kanonik Blaž Baromić, iz Vrbnika, potkraj 15. st. postao jedan od prvih hrvatskih tiskara. Godine 1871. u Vrbniku je proradila i prva hrvatska institucija na kvarnerskim otocima, čije ime samo po sebi dovoljno govori: Hrvatska čitaonica; ujedno i prva čitaonica s hrvatskim imenom u habsburškoj pokrajini Istri s kvarnerskim otocima. I na samom otoku djelovale su tiskare, kao Parčićeva u samostanu na Glavotoku, Serafinski tisak, s glagoljičnim i latiničkim slovima. Najznamenitija je Kurykta u Krku, koju je osnovao dr. Antun Mahnić, krčki biskup, kao i njegova znanstvena institucija – Staroslavenska akademija, sa značajnom znanstvenom i stručnom produkcijom, u počecima 20. stoljeća, čiji rad danas nastavlja Staroslavenski institut u Zagrebu. Neposredno prije Drugoga svjetskog rata u Zagrebu je objavljeno nekoliko godišta *Krčkog kalendara*, tamošnjeg društva otočana, a snimljeni su i dokumentarni filmovi o otoku Krku.

Pojedinci su se na otoku i izvan njega isticali pisanjem i tiskanjem svojih djela. Spomenimo brojne poznate i anonimne glagoljaše, a u drugoj polovici 19. st. dr. Ivana Črnčića iz Polja, slavista, povjesničara, kanonika i voditelja

Zavoda sv. Jeronima u Rimu te prvog člana Jugoslavenske (danas: Hrvatske) akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu s otoka Krka.

Nakon Drugoga svjetskog rata nakladnička je djelatnost zamrla na samom otoku, ali su o Krku tiskani radovi u ostaloj Hrvatskoj, a nekoliko *Krčkih kalendara*, čak i u Sjedinjenim Američkim Državama.

Agilni su franjevci na otočiću Košljunu pomno skupljali i čuvali svoje veliko sakralno i drugo kulturno blago. Među njima je bio i fra dr. Nikola Španjol Lodoviko, koji se isticao u organizaciji i prezentiranju knjižnog i muzejskog blaga u nizu samostana na našoj obali, pa tako i na o. Košljunu. Zamislio je 60-ih godina 20. st. pripremu i objavljivanje opširnijeg zbornika o franjevcima na tome krčkome otočiću u Puntarskoj dragi (od 15. st.).

Na Košljunu je 1966. godine bio održan sastanak na kojem su bili Anton Hriljac - tadašnji predsjednik Skupštine općine Krk, Anton Bogović - tajnik općine, Božo Frgačić-Tomić - tajnik Turističkog saveza općine Krk, te fra Nikola Španjol. Dogovarali su pokretanje zbornika, ali ovaj put *Krčkog zbornika*.

Nedugo nakon toga formiran je i Inicijativni odbor za pokretanje Zbornika. U odboru su bili Anton Hriljac, Anton Bogović, Božo Frgačić, fra Mavro Velnić, gvardijan samostana na Košljunu, Ivan Brusić, turistički djelatnik iz Punta, mons. Ivan Žic-Rokov, kancelar i generalni vikar Krčke biskupije, i mons. Mihovil Bolonić, tajnik Krčke biskupije.

Fra Španjol je primijetio da mu nedostaje suradnika za pokretanje ovog pothvata. Zatražio je pomoć od povjesničara Petra Strčića, tadašnjeg Akademijina asistenta Sjeverojadranskog instituta JAZU u Rijeci, koji je bio iz krčke Dobrinjštine, kao i popularni pater Lodoviko.

Njih dvojica uložili su velik trud da bi se realizirao taj zahtjevan projekt – tiskanje *Krčkog zbornika*. Posjetili su sve voditelje državnih, političkih, crkvenih, povijesnih i kulturnih institucija i udruženja tada jedinstvene općine otoka Krka. Njihov je dobro obrazložen prijedlog odmah rado prihvaćen, a ondašnji predsjednik Skupštine općine Krk, Anton Hriljac, među prvima je podržao inicijativu.

Ubrzo se shvatilo da netko treba stati iza tiskanja Zbornika. Pristupilo se osnivanju Povijesnog društva otoka Krka.

Povijesno društvo otoka Krka osnovano je 1969. godine i kontinuirano radi do danas. Zbog tradicije i prepoznatljivosti zadržavamo naziv Povijesno

društvo otoka Krka. Naime, službeno ime društva od 1997. godine glasi: Povijesna udruga otoka Krka.

Djelokrug rada Povijesnog društva otoka Krka je širok. Društvo je iniciralo ili sudjelovalo u obnovi ili saniranju povijesnih objekata, osnivanju muzeja i zbirki, sređivanju arhivske građe, održavanju znanstvenih, stručnih savjetovanja te skupova popularno-populacijskog značenja, u njegovanju folklorne i druge baštine. Društvo slijedi kulturne tradicije otoka Krka, a kroz svoje edicije djeluje i na kulturna zbivanja na našem otoku.

Kad su pokretali prvi svezak Zbornika, osnivači vjerojatno nisu ni slutili da će u relativno kratkom razdoblju, od 1970. do 2009., u samo 40 godina – od toga pet ratnih – realizirati čak 65 svezaka Krčkog zbornika.

S izdavačkom se djelatnošću započinje 1970. godine, kada je objavljen prvi svezak glasila društva *Krčki zbornik*. Tada je Društvo bilo član Saveza povijesnih društava Hrvatske. Već je prvi svezak Zbornika snažno afirmirao otok Krk i Krčane. Svezak je imao 605 stranica s uvodnim slovom glavnog urednika, ali i njegovim nekrologom dr. Nikoli Španjolu, koji je u međuvremenu iznenada preminuo.

Prisjetimo se imena prvih zaslužnih utemeljitelja i osnivača Društva. To su dr. Radojica F. Barbalić, Vladimir Bobinac, prof., mons. Mihovil Bolonić, Ivan Brusić, Anton Crnčić, dr. Vinko Dorčić, dr. Stjepan Frančišković, Božo Frgačić-Tomić, dr. Branko Fučić, Beata Gotthardi-Pavlovsky, prof. Anton Grdinić, Anton Hriljac, prof. Ljubo Karabaić, Tugica Lončarić, dr. Petar Strčić, dr. Nikola Španjol, fra Mavro Velnić, Katica Zec, Ivan Žic-Klačić, mons. Ivan Žic-Rokov i Rikard Žic, prof., te Željko Barbalić, prof., mr. Anton Bogović, Franjo Matejčić, prof., Drago Novosel i Rudolf Žic, prof. Među njima su dva kasnija krčka kanonika, jedan član talijanske pomorske akademije i dva akademika Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

Osnivačka skupština održana je 26. travnja 1969. godine u gradskoj vijećnici u Krku. Prvu je skupštinu društva vodio prof. Franjo Matejčić, istaknuti publicist i direktor gimnazije u Krku. Isti dan održana je i prva sjednica netom izabranog Upravnog odbora.

Za prvog predsjednika Društva izabran je Ljubo Karabaić iz Punta, prosvjetni savjetnik i direktor osnovne škole u Rijeci, za potpredsjednika i člana uredništva o. dr. Nikola Španjol, kustos franjevačkog samostana na otočiću

Košljunu, za blagajnicu Katica Zec, nastavnica osnovne škole u Krku, a Petar Strčić, asistent Sjeverojadranskog instituta JAZU u Rijeci, za glavnog urednika *Krčkog zbornika* i tajnika Društva. Još su za članove Upravnog odbora izabrani kancelar i generalni vikar Krčke biskupije mons. Ivan Žic-Rokov, profesor gimnazije u Krku Vladimir Bobinac i načelnica društvenih službi Kotara Rijeka (u miru) Tugica Lončarić. Članovi prvog Nadzornog odbora bili su Katica Brusić, Ivan Radić i Anton Bogović.

Slijedeći zamisli fra dr. Španjola, ali i proširujući ih u skladu s odličnim prihvatom Zbornika u svim sredinama otoka Krka, potaknuti dobrim prijemom i po ostaloj Hrvatskoj te tadašnjoj SFRJ, kao i u inozemstvu, već je iste godine objavljen još jedan svezak Zbornika. A pet godina kasnije i prvi tom Posebnih izdanja, istodobno i kao svezak Zbornika; bila je to knjiga mons. Mihovila Bolonića, tajnika Krčke biskupije, i P. Strčića o „Hrvatskoj čitaonici” u Vrbniku, kako rekosmo, prvoj takvog imena u tadašnjoj pokrajini Istri s kvarnerskim otocima (u austrijskom dijelu Austro-Ugarske Monarhije).

Od samog početka izlaženja pa do danas glavni i odgovorni urednik *Krčkog zbornika* je akademik Petar Strčić.

Nizali su se Zbornici i Posebna izdanja pa i u najteže doba nije se posustalo – u doba velikosrpske oružane agresije na Hrvatsku i u počecima saniranja posljedica Domovinskog rata.

Tako je upravo u to teško predratno, ratno i poratno vrijeme, od 1990. do 1997. godine, objavljeno čak 18 svezaka Zbornika. Među njima i prvi svezak *Kvarnerskog zbornika* otoka Krka, Raba, Cresa, Lošinja i Paga, koji je ujedno *Krčki zbornik* sv. 31 i jubilarni 25. svezak Posebnih izdanja. Zbornik je zbirka radova dr. Karmela Zazinovića, krčkog biskupa u miru, odnosno ordinarija svih kvarnerskih otoka, te o. Raba i dijela o. Paga, u povodu 80. godine biskupova života; ima i radova o njegovu životu i djelu.

U zbornicima su objavljeni mnogi izvorni radovi, pa i doktorske disertacije i magistarski radovi. Autori su bili veoma istaknute znanstvene i kulturne ličnosti, sveučilišni profesori, znanstveni radnici, publicisti itd. Sve to govori o velikom bogatstvu sadržaja Zbornika.

Teme zadiru u povijest, pravo, gospodarstvo, jezikoslovlje, školstvo, zdravstvo, narodni život i običaje, u vjersku, vojnu, urbanu, turističku, književnu,

demografsku i drugu tematiku. Sadržaji su često tiskani i na više stotina stranica te su znatno obogatili znanje o našem otoku.

Pojedini svesci, kao i posebna izdanja, tematskog su sadržaja. Tako je, primjerice, glavni urednik dao objaviti čak tri sveska zborničkog sadržaja te jednu magistarsku radnju o Bašćanskoj ploči, a i prvi svezak *Male knjižnice* iz pera akademika Luje Margetića govori o tome najznamenitijem hrvatskom spomeniku. Ima svezaka, primjerice, i o Krčanima u SAD-u; tu je i sinteza povijesti Vrbnika iz pera kanonika mons. Mihovila Bolonića, čak četiri toma o Puntu autora Alojzija Ragužina, također svećenika. Zasebno se pisalo o narodnom životu i običajima otoka Krka, o biskupu Mahniću, a objavljena je i građa za bibliografiju otoka. Pretiskano je kultno djelo Vjekoslava Klaića iz 1901. godine o Frankapanima, s opsežnim pogovorom P. Strčića; ima i zbornika i knjiga o radničkom pokretu i NOP-u, u cjelini i zasebno o, primjerice, bašćanskom području te o oružanom otporu cijeloga otoka fašističkom i nacističkom okupatoru iz Italije i Njemačke. Opsežna knjiga Anne Marije Fiorentin, rođene Krčanke koja živi u Italiji, gdje je i objavljena, prevedena je s talijanskog jezika, a govori o gradu Krku i cijelome otoku.

Pisano je i o franjevačkom samostanu na otočiću Košljunu, objavljena je pjesnička zbirka Pavla Žužića te narodne pjesme iz zbirke Ivana Turata-Meštra iz Omišlja, kao i kapitalno izdanje o glagoljskom Krčkome statutu, donesenom 1388. godine u Vrbniku, pa knjiga o krčkim nanizmima („patuljcima”) prof. dr. sc. Božene Kopajtić itd. Objavljena su tri zbornika s tematikom o Malinskoj i Dubašnici, o zapadnom dijelu otoka Krka, a nekoliko je svezaka posvećeno Baški, Dobrinjštini, jedan selu Krasu itd.

Glavni urednik poticao je objavljivanje niza izdanja novcem iz drugih izvora, o otoku Krku i otočanima, nekoliko monografija o našem otoku i u drugih izdavača. Tako je, primjerice, knjigu o brodogradilištu u Puntu financiralo samo poduzeće.

Objavljeni su još zbornici o narodnim običajima (Vrbnik), izdan je zbornik u čast fra Atanazija Matanića, o kartografu Ivanu Klobučariću, o Ivanu Peranu, franjevcu i glazbeniku, o krčkoj komuni u doba lepantske bitke 1521. godine... Svakako treba istaknuti 50. *Krčki zbornik* autora Tomislava Galovića. U tom je jubilarnom zborniku dan cjelovit pregled rada i izdavačke djelatnosti Povijesnog društva otoka Krka. Zbornik je ujedno i bibliografski, donosi popis

objavljenih svezaka, popis autora te objavljenih tekstova, i to u skladu s uobičajenim zahtjevima bibliotekarske struke.

Nemali je broj otočana koji skupljaju sva tri niza Povijesnog društva otoka Krka (*Krčki zbornik*, *Posebna izdanja* Društva, *Mala knjižnica Krčkog zbornika*), pa im 50. zbornik može pomoći u sređivanju kolekcija. Ovim se bibliografskim sveskom mogu služiti znanstvenici i stručnjaci, ali i drugi zainteresirani.

U pojedinim su se dosadašnjim svescima potkrale pogreške u numeraciji Zbornika i Posebnih izdanja pa će numeracija koja je objavljena u jubilarnom zborniku pomoći i u tom smislu.

Ukratko: svi su dijelovi našeg otoka tematski obrađeni u edicijama *Krčkog zbornika*. Gotovo svi znanstveni i stručni radovi imaju sažetke na stranim jezicima. Pojedine knjige i zbornici objavljeni su i u sunakladništvu vrlo uglednih institucija i društava, npr. Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti te Kršćanske sadašnjosti iz Zagreba, Franjevačkog provincijalata u Zadru, Hrvatskog filološkog društva i drugih, a financirala ih je uglavnom nekadašnja zajednica općina otoka Krka, a potom i pojedine općine cijelog otoka Krka i Grad Krk, turističke zajednice, Upravni odjel za društvene djelatnosti Primorsko-goranske županije u Rijeci, ministarstva itd.

Društvo je samo ili u suorganizaciji s HAZU, Maticom hrvatskom, Hrvatskim društvom književnika i ostalima priredilo vrlo velik broj znanstvenih i stručnih skupova pa tako, primjerice, o Bašćanskoj ploči, Zrinsko-frankopanskoj uroti, Staroslavenskoj akademiji u Krku, glagoljskoj baštini u povodu visoke obljetnice osnivanja franjevačkog samostana na o. Košljunu, osnovne škole u Dobrinju, prve hrvatske gimnazije Istre i Kvarnerskih otoka, oslobođenja otoka Krka, o Frankopanima, književniku i političaru Antunu Bonifačiću, melografu Nedjeljku Karabaiću, filologu Ivanu Milčetiću, akademiku Branku Fučiću itd.

Prvo su uredništvo *Krčkog zbornika* činili Branko Fučić, Nikola Španjol, Petar Strčić (glavni urednik), Rikard Žic i Rudolf Žic. Nadalje su u uredništvu sudjelovali Radojica F. Barbalić, Branko Volarić i Josip Žgaljić. Trenutačno su u Uredničkom odboru *Krčkog zbornika* dr. Anton Bozanić, Perica Dujmović (grafičko-likovni urednik), dr. Tomislav Galović (izvršni urednik), dr. Milan Radić (odgovorni urednik) i akademik Petar Strčić (glavni urednik).

Predsjednici društva bili su Ljubo Karabaić i Nikola Žuvić. Danas društvo vodi Milan Radić ml.

Potpredsjednici Povijesnog društva otoka Krka bili su Nikola Španjol, Vladimir Bobinac, Milan Radić st. i, danas, Miloš Orlić. Prvi tajnik društva bio je Petar Strčić, a potom su tu funkciju obavljali Tugomila Lončarić, Branko Pajalić i Josip Karabaić, koji je i sadašnji tajnik.

Povijesno društvo otoka Krka dobro surađuje sa sličnim institucijama (Povijesno društvo Rijeka, Društvo Krčana i prijatelja otoka Krka iz Zagreba...).

Tiskani zbornici se distribuiraju u značajnije knjižnice i druge kulturne institucije u zemlji. Redovito se obavlja i razmjena zbornika sa sličnim institucijama. Zainteresirani mogu nabaviti preostale *Krčke zbornike* u prostorijama Društva.

Članove uredništva, a u povodu 70. rođendana akademika Petra Strčića, primio je (5. lipnja 2007. godine) zagrebački nadbiskup kardinal Josip Bozanić na Kaptolu u Zagrebu. Tom je prilikom kardinalu uručen jubilarni 50. svezak *Krčkog zbornika*.

Upravo plodna aktivnost Povijesnog društva otoka Krka i njegova tiražna produkcija bila je uzor i potaknula je, na otoku i izvan njega, slične i druge djelatnosti pa tako i izdavačku. Pothvat je tim veći kad se uzme u obzir činjenica da je Krk ipak otok s limitiranim gospodarstvenim, demografskim i drugim potencijalima.

Milan RADIĆ

Work of the Krk Historical Society between 1969 and 2009

Summary

The Krk Historical Society was founded in 1969 and has been active continuously to this day. For reasons of tradition and „brand” we are keeping the name *Krk Historical Society*, although, officially, since 1997 the Society is on record as the *Historical Association of the Island of Krk*. The field of work of the Society is a broad one. The Society initiated or participated in the renewal or restoration of historic buildings, foundation of museums and collections, arranging archival materials, organising scientific and specialised conferences and workshops of popular character, fostering the folklore and other cultural heritage. The Society follows the cultural tradition of the island contributing through its editions to the cultural events on our island. When they were starting with the first volume of *Krčki zbornik*, the founders couldn't probably even imagine that in a relatively short period, from 1970 till 2009, in just 40 years – five of which were war years – they would manage to realise as many as 65 volumes of *Krčki zbornik*.

Keywords: Krk Historical Society/Association, island of Krk, work, significance, *Krčki zbornik* (*Krk Almanac*).